

Recuperar el passat per guanyar el futur. 8a Universitat. Mots d'En Juli Cuéllar

Autor: Juli Cuéllar

Data de publicació: 02-09-2021

En Juli Cuéllar també va participar a la taula rodona que l'Institut Nova Història va organitzar dimarts 3 d'agost sota el títol "Recuperar el passat per guanyar el futur" en el marc de la 8a Universitat Nova Història. Us en transcrivim els mots, els quals també es poden trobar al web 'llibertat.cat'. A la taula hi van prendre part també N'Elisenda Sala, En Ramon Faura i Na Pilar Calçada, que va presentar i moderar l'acte.

'Cal que vencem la dificultat d'aprendre la nostra història per tal de no caminar, mai més, amb una bena als ulls' (Fèlix Cucurull: El fet nacional català a través de la història, 1980)

A l'historiador cal exigir-li probitat (rectitud o honestedat), no pas que sigui neutre, perquè la neutralitat no existeix. Ha de ser objectiu en la descripció dels fets, però ha de tenir tot el marge que vulgui per a interpretar-los i extreure'n totes les conseqüències que li plagui des del punt de vista ideològic en què se situï. Aquest és un criteri d'En Jordi Arquer, que comparteixo. I sempre tinc present com ell que «faig història i combat. Jo no sóc neutre, no ho estat mai, no ho seré mai»[1].

La fi de la història, un fenomen que van propugnar els ideòlegs de l'imperialisme neoliberal, no sols no s'ha produït sinó que s'han aguditzat totes les contradiccions soterrades. Per exemple, avui dia als Estats Units de Nord-amèrica[2], els sectors més progressistes i defensors de la diversitat aterren estàtues de Colom i de militars sudistes, alhora que es qüestionen els herois de la seva independència nacional, Thomas Jefferson o George Washington, mentre els titllen de genocides i d'esclavistes.

Als Països Catalans s'han imitat algunes d'aquestes accions, però sense massa coherència, ometent el fet que, més enllà de saber objectivament que va existir una burgesia enriquida gràcies a l'esclavisme, com es ara un Antonio López

(marquès de Comillas) o un Miquel Biada, hi ha el fet que aquests burgesos es van significar sobretot com a espanyolistes i com a furibunds impulsors d'un estat-nació contrari als interessos de les classes populars.

No es tracta de jutjar in absentia els protagonistes de la història ni de fer exercicis de moral històrica[3], sinó de recórrer a les fonts per explicar els fets, per oferir claus interpretatives sobre qui som i quins són els fonaments de la nostra societat i, finalment, per ajudar a superar les contradiccions i conflictes subjacents.

La història nodreix la memòria històrica, i, malgrat els reiterats intents de bastir una memòria històrica democràtica, hi ha estats com l'espanyol que mai han reeixit en aquest àmbit. Així, per exemple, podem afirmar que el mite de la "Transició espanyola a la democràcia" fa temps que s'ha esfondrat, per bé que molts sectors polítics, econòmics, acadèmics i mediàtics insisteixin a defensar-la aferrissadament.

I sabem que s'ha esfondrat pels motius següents:

En primer lloc, gràcies al treball dels historiadors i a l'acció de les entitats memorialistes que intenten donar resposta als familiars de persones desaparegudes i/o represaliades durant la Guerra de 1936-1939 i la dictadura franquista.

En segon lloc, indubtablement gràcies a l'impuls del procés independentista català, que ha desemmaskat molts pretesos demòcrates, uns demòcrates que en realitat avantposen la unitat de la nació espanyola a l'exercici de la democràcia o als drets fonamentals i es manifesten com a partidaris d'una repressió implacable, que segueix fil per randa el modus operandi de la dictadura franquista.

I en tercer lloc l'amnistia del 1977. L'amnistia del 1977 va ser emprada com una llei de punt i final i, contrariant el dret internacional, va eximir de qualsevol responsabilitat penal els criminals de la Dictadura. En aquesta tessitura, marcada per la cultura de la por i del terror, va sorgir la Constitució espanyola de 1978, que bàsicament segellà un pacte d'elits contrari als interessos populars, un pacte de caixa o faixa, destinat a esclafar el poble i a fragmentar la nació catalana. Des d'aleshores, la continuïtat de la repressió, amb altres formes i amb altres cares, ha estat permanent i no ha cessat en 40 anys.

La tasca de l'historiador hauria de servir per posar llum i no pas per a emmaskar la realitat. Per això, resulta inversemblant que hi hagi historiadors ben documentats, com Martí Marín, que afirmen que "la destrucció de la dictadura fou completa"[4], quan els fets demostren, més enllà de la ideologia i els símbols, que avui dia hi ha massa elements de continuïtat amb el passat dictatorial, els quals llasten la qualitat democràtica de l'Estat espanyol. I és que mai no es van depurar els cossos policials (torturadors) ni els estaments militar i judicial.

Precisament pel que fa al poder judicial, el treball de recerca fet fa anys per Francisco Bastida[5] va posar de manifest la continuïtat ideològica dels magistrats del Tribunal Suprem, màxim òrgan judicial espanyol, que té incrustat l'article 33 del Fuero de los Españoles de la Dictadura en el seu ADN i que ha impregnat la cultura jurídica posterior fins a dia d'avui. L'article 33 avantposa la idea de la salvaguarda de la unitat d'Espanya per damunt dels drets fonamentals.

Però hi ha també el fenomen de la memòria històrica. Una determinada lectura de la memòria històrica ésdevé també un camp de batalla des del qual les institucions malden per articular consensos que les legitimin. Justament, l'Estat espanyol contemporani ha fonamentat la seva estructuració entorn del mite de la Transició, que ja hem vist que té unes mancances evidents.

Un altre exemple de memòria històrica en disputa que vull comentar: em refereixo als actes del Tricentenari de 1714. A partir del treball d'un ampli ventall d'historiadors, es van fer l'any 2014 múltiples exposicions, rutes guiades, senyalització de viles cremades i es van museïtzar les ruïnes del Born com a espai de memòria nacional. No obstant això, la significació política d'aquesta memòria transcendia els fets històrics i això va provocar una resposta adversa d'enaltiment de la monarquia borbònica en alguns sectors de l'espanyolisme (associant-la amb modernitat) o la mesquina contraposició de memòries en el cas de l'Ajuntament de Barcelona, que va optar per contraposar la memòria de 1714 amb la memòria de la lluita antifranquista.

Més enllà de les disputes per la memòria, penso, en aquest punt, que convé tornar a reivindicar la figura de l'historiador com a "consciència crítica de la societat", ja que a diferència del periodista, del politòleg o del sociòleg, la seva missió no és ni sacralitzar el passat ni rebutjar-lo, sinó investigar els fets (fonts històriques) i establir, des d'un punt de vista

determinat (ideologia), un diàleg equànim, rigorós i interdisciplinari entre passat i present a partir d'una tradició historiogràfica concreta, que en el nostre cas és la historiografia catalana.

Per això, cal recuperar el testimoni d'En Ferran Soldevila, un clàssic entre els historiadors catalans, qui, precisament, va establir les bases d'un projecte historiogràfic autocentrat i no subordinat, amb l'objectiu de "fer de Catalunya un poble normal". I això a partir d'una historiografia que recullí les aportacions medievals i les dels autors de la Renaixença i que relligui els intents d'institucionalització impulsats per la Mancomunitat i la Generalitat republicana. A aquests intents ara hi hauríem de sumar l'esforç recent desplegat entorn dels governs autonòmics i els múltiples centres d'estudis i recerca comarcal i locals. Aquest projecte historiogràfic autocentrat ha de ser vehiculat per una historiografia que faci servir el català com a idioma científic —i de creació literària— i s'ha d'ampliar vers l'estudi del conjunt de l'àmbit nacional (Països Catalans).

Encara a propòsit d'En Soldevila i a tall de cloenda, ens fem nostre allò que remarca N'Enric Pujol [6]: "optar per una historiografia desacomplexada no comporta, de cap manera, recloure's en si mateix, sinó que és la condició perquè la historiografia catalana assoleixi una dimensió internacional".

Juli Cuéllar

NOTES:

[1] ARQUER, Jordi: El futur de Catalunya i els deures de l'emigració catalana.- Mèxic DF, 1943, p. 9

[2] Vegeu article d'Amanda Mars "La memoria histórica abre una guerra en las escuelas de EEUU", El País [consulta feta el 02-08-2021]

[3] Vegeu ZINN, Howard: La otra historia de los Estados Unidos (Desde 1492 hasta hoy).- Hiru.- Hondarribia, 1999, p. 18.

[4] MARÍN, Martí: «¡Ha llegado España!» La política del franquismo a Catalunya (1938-1977).- EUMO.- Vic, 2019, p. 29.

[5] BASTIDA, Francisco J. (1986): "Jueces y franquismo . El pensamiento político del Tribunal Supremo", citat per VEHÍ, Mireia; BERNAT, Ignasi; PETER, Olivier i SALELLAS, Benet: Amnistia. Propostes per a un debat necessari.- Tigre de Paper.- Manresa, 2021, p. 30-31

[6] PUJOL, Enric: "Història i reconstrucció nacional. La historiografia catalana a l'època de Ferran Soldevila (1894-1971)".- Recerca i Pensament, 18.- Editorial Afers.- Catarroja / Barcelona, 2003, p. 344.

<https://www.llibertat.cat/2021/08/recuperem-el-passat-per-guanyar-el-futur-50985>